

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансового менеджменту та фондового ринку
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 201__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА на здобуття освітнього ступеня
магістра зі спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)

за магістерською програмою професійного спрямування

Фінансовий та страховий менеджмент
(назва магістерської програми)

на тему: **«Проблеми та перспективи ринку злиттів і поглинань в**
Україні»
(назва теми)

Виконавець:

студент фінансово-економічного
факультету

Кудінова Вероніка Сергіївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Світлична Ольга Степанівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УГОД ЗЛИТТЯ І ПОГЛИНАННЯ.....	6
1.1. Економічна сутність та поняття угод злиття та поглинання.....	6
1.2. Класифікація угод злиття та поглинання.....	21
1.3. Основи оцінки угод злиття та поглинання.....	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СВІТОВОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАКТИКИ ЗЛИТТІВ І ПОГЛИНАНЬ.....	34
2.1. Аналіз міжнародного ринку злиттів і поглинань.....	34
2.2. Аналіз ринку злиттів і поглинань в Україні	40
2.3. Аналіз досвіду злиття і поглинання на прикладі угоди між ПАТ «Укрсоцбанк» та ПАТ «Альфа-банк».....	50
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЛИТТЯ І ПОГЛИНАННЯ УКРАЇНИ.....	59
3.1. Удосконалення процесів злиттів і поглинань в Україні.....	59
3.2. Шляхи подальшого розвитку злиттів і поглинань в Україні.....	72
ВИСНОВКИ.....	81
Список використаних джерел.....	85
Додатки.....	92

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена тим, що міжнародні злиття та поглинання являють сьогодні одну із ключових особливостей глобалізації економічного розвитку. Багатомільярдні угоди, що укладаються транснаціональними корпораціями з приводу купівлі-продажу окремих компаній чи частин бізнесу, стали звичайним явищем не лише у розвинутих країнах, а й у всьому світі, зокрема в Україні. Придбання корпораціями, провідними банками різних країн, іншими транснаціональними компаніями українських підприємств радикально змінює управлінську діяльність у цих підприємствах, суттєво впливає на роботу їх працівників, відносини підприємств із органами державної влади, вимагає сучасної дисципліни праці і організації виробництва.

Таким чином, міжнародні злиття та поглинання зачіпають інтереси широких верств населення України, що працюють на поглинутих підприємствах, а також органів державної влади і управління, які вибудовують відносини із транснаціональними корпораціями з приводу дотримання вимог вітчизняного законодавства, сплати податків, охорони довкілля і т. д. Отже, дослідження проблем міжнародних проблем злиттів і поглинань (M&A) є вельми актуальним для вітчизняних вчених і практиків.

Теоретичні основи процесів злиття та поглинання, їх сучасні форми, міжнародне конкурентне середовище, аналіз умов та мотиваційних факторів консолідації компаній, а також планування та організація процесів злиття, досліджували такі зарубіжні вчені, як М. Бішоп, П. Гохан, Ф. Крюгер, А. Лажу, М. Марсалеze, Р. Нельсон, Дж. Стиглер, Р. Стилман, М. Трем, С. Рід, М. Хебек та інші.

Невипадково процеси злиття і поглинання є найпоширенішою формою прямих іноземних інвестицій, а технології злиття і поглинання сьогодні є найприбутковішим бізнесом в країнах з розвиненою економікою. Саме тому надзвичайно важливими є питання попередньої оцінки потенційних угод на ринку злиттів та поглинань, вивчення процесу проведення консолідацій,

ознайомлення з існуючим досвідом та перспективами злиттів і поглинань на цьому ринку.

На сьогодні угоди злиттів і поглинань за обсягами залучених коштів значно випереджають інвестиції у нові підприємства. У різних галузях компанії перетворюються в холдинги, здобувають активи, проходять процес реорганізації й збільшення корпорацій. Істотних масштабів дане явище сягнуло у другій половині 90-х рр. XX ст., коли обсяги світових злиттів та поглинань становили до 80 % світових потоків прямих іноземних інвестицій, а сукупна річна вартість складала близько 3 % світового валового продукту.

Отже, посилення конкуренції та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання в Україні можливе через участь в інтеграційних процесах на ринку злиття та поглинання. Для українських компаній угоди зі злиття і поглинання (M&A) є способом за короткий термін збільшити капіталізацію. Також такі угоди є важливим засобом модернізації компаній, інструментом підвищення їх дохідності та інвестиційної привабливості. Набирає обертів цей процес і на українському ринку.

Проблема формування стратегій розширення бізнесу за допомогою M&A є сьогодні ключовою, оскільки практика свідчить про те, що небагато національних компаній можуть вести конкурентну боротьбу зі світовим лідерами, які теж можуть виявитись ціллю для консолідації транснаціональних компаній. В умовах ринкової конкуренції та світової фінансової кризи постає питання про виживання підприємств. Оскільки в Україні відбувається приплив іноземних інвестицій, то операції злиття та поглинання як іноземних, так і українських підприємств різних форм власності стають все більш актуальними.

Мета дослідження дослідити теоретичні основи угод злиттів і поглинань, проаналізувати сучасний стан ринку злиттів і поглинань в Україні, виявити проблеми на ринку злиттів і поглинань в Україні та надати рекомендації щодо подальшого розвитку.

Завдання дослідження:

- описати економічну сутність злиттів і поглинань, класифікацію угод злиттів і поглинань та основи оцінки угод злиттів і поглинань;
- дослідити український та міжнародний ринок злиттів і поглинань;
- проаналізувати процес злиття і поглинання на прикладі угоди між «Альфа-банк» та «Укрсоцбанк»;
- запропонувати шляхи удосконалення процесів злиттів і поглинань в Україні;
- обґрунтувати шляхи подальшого розвитку злиттів і поглинань в Україні;

Об'єкт дослідження - ринок злиттів і поглинань в Україні.

Предмет дослідження проблеми та перспективи ринку злиттів і поглинань в Україні.

Методи дослідження аналіз, синтез, узагальнення і систематизація, економіко-математичне моделювання та прогнозування.

Інформаційна база дослідження нормативно-законодавчі акти України, що регулюють процес злиття і поглинання, підручники, посібники, монографії, електронні бази даних, періодичні видання, інтернет-ресурси, комп'ютерні програми Microsoft Excel та Microsoft Word і фінансова звітність ПАТ «Укрсоцбанк» та ПАТ «Альфа-банк».

За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 тези: «Особливості угод злиття та поглинання на фінансовому ринку України» // Міжнародна науково-практична конференція «Економіка, фінанси, облік та управління: оцінка та перспективи розвитку в Україні та світі», місто Полтава, Україна, 2017.

ВИСНОВКИ

У світовій практиці угодами злиття та поглинання (Mergers and acquisitions – скорочено M&A) вважають усі угоди, які передбачають перехід корпоративного контролю над компанією шляхом купівлі або продажу всієї компанії або значної частки в ній. Залежно від мотивів M&A, галузевих особливостей та конкретної ситуації, залежить, якого виду угода укладатиметься. Угоди злиття та поглинання класифікують за характером інтеграції, формою фінансування, місцезнаходженням компаній, що беруть участь в угоді, відношенням менеджменту до угоди та типом покупця.

Мотиви укладання угод злиття і поглинання змінювалися з часом, але найголовніший з них – отримання синергетичного ефекту. Синергія являє собою зростання ефективності діяльності об'єднаного підприємства понад ту, яку підприємства, що об'єднуються, вже досягли або повинні досягти як незалежні. У вартісному вираженні вона може бути відображена як: $P(A+B) > P(A) + P(B)$, де P — ринкова вартість компанії.

Синергетичний ефект може виникнути внаслідок росту ринкової долі. Як наслідок, об'єднана компанія матиме сумарну ринкову долю, принаймні в початковий період після об'єднання, зменшуються витрати внаслідок ефекту масштабу, наявності взаємодоповнюючих ресурсів та нових технологій, розширюється продуктова лінійка та доступ до нових ринків і каналів збуту.

Напередодні укладання угоди має місце процес дью ділідженсу (англ. due diligence) – всебічна та досконала перевірка компанії, її операцій та документів, яка здійснюється покупцями/інвесторами та їхніми радниками до безпосередньої купівлі компанії або її частки. Здебільшого саме від ретельності цієї перевірки залежить уникнення багатьох ризиків та неприємних несподіванок, які можуть проявитись вже після підписання остаточної угоди, тому залучення сторонніх професійних консультантів на цьому етапі є виправданим і необхідним. На основі результатів дью ділідженсу робиться

остаточна оцінка вартості компанії і після досягнення згоди з умовами обох сторін підписується угода.

У теорії та практиці оцінки бізнесу традиційно існує класифікація підходів до оцінки бізнесу за використаними початковими даними: ринковий підхід (порівняння даного підприємства з аналогічними вже проданими капіталовкладеннями), доходний підхід (заснований на перерахунку очікуваних доходів), витратний підхід (заснований безпосередньо на обчисленні вартості активів підприємства за вирахуванням зобов'язань). Найбільш універсальним методом, який можна застосовувати в тому числі для оцінки кризових підприємств - метод опціонів.

Дослідження міжнародного ринку M&A свідчать, що кількість і обсяг міжнародних угод із злиття та поглинання в останні десятиріччя постійно зростали. Рекордного рівня загальна вартість операцій на світовому ринку M&A досягла у 2007 р. – 4,3 трлн. доларів, а їх кількість становила 467018. Починаючи з кризового 2008 р. значна частина крупних операцій зі злиття та поглинання була пов'язана із спробами урядів розвинених країн пом'якшити наслідки важкої фінансової ситуації в декількох найбільших корпораціях, оскільки їх банкрутство могло викликати нову хвилю паніки на фінансових ринках і подальше погіршення ситуації. Державна підтримка передусім була направлена на банківський сектор.

Найбільш активної галузю з точки зору M&A є сільське господарство, особливо - рослинництво, а також інфраструктура (елеваторні компанії). При цьому варто зазначити, що за останні 12 місяців значно зросла оцінка с\г підприємств – з 500-600 доларів за гектар до 1200-1500 доларів за окремими активами, – впевнено долаючи середню оцінку в 1000 доларів за 1 га. В ІТ галузі триває активне залучення інвестицій під нові проекти та консолідація ринку шляхом придбання великими розробниками програмного забезпечення більш дрібних компаній.

Для процесу укладання M&A угоди в Україні характерна кількісна перевага методу поглинань, а не злиття, стрімко підвищується ризик ворожого

поглинання через скупку акцій, кредиторської заборгованості, векселів чи банкрутство, закритість інтеграційних процесів і майже повна відсутність інформації про процес укладання угод, більшість компаній не досягають намічених цілей, переплачують за придбані компанії, угоди виявляються неефективними, існують відмінності в бізнес-ідеологіях.

Висока активність процесів злиття та поглинання завжди спостерігалася у банківському секторі України. Особливістю України є те, що всі угоди зі злиття та поглинання в банківському секторі було здійснено, використовуючи лише готівкову форму розрахунку. Це пояснюється, перш за все, тим, що «банки-покупці» значно переважали за активам «банки-цілі». Передумовою сьогоденішнього поживлення таких процесів є поява на ринку більшої кількості «покупців» цього специфічного товару, що пояснюється певною стабілізацією економічної ситуації після фінансової кризи. Ціни на українські активи зросли, що спонукає власників до їх продажу.

Отримання позитивного синергетичного ефекту в інтеграційних процесах банків можливе за рахунок таких чинників, як збільшення частки кредитів у вартості сукупних активів, диверсифікація кредитних ризиків, скорочення кількості банківських відділень, універсалізація банківської діяльності, підвищення якості управлінського апарату, оптимізація організаційної структури, розширення спектру наданих послуг, зменшення управлінських витрат.

Ключовими проблемами на ринку злиттів і поглинань в Україні є невідповідність та непрозорість бізнесу, порушення у сфері корпоративного права, порушення вимог антимонопольного законодавства, «договірні» проблеми, недосконале правове регулювання процесів, нерозвиненість фондового ринку. Головна проблема полягає в ефективному впровадженні у практику управління бізнесом процедур прийняття рішень, які адекватно відображають ризики сучасного бізнесу та мінімізують імовірність істотних втрат внаслідок управлінських помилок.

Важливу роль у підтримці та розвитку консолідаційних процесів банків, реформуванні банківської системи загалом та відновленні її у післякризовий період відіграє держава. До 2020 року урядом планується здійснити низку революційних змін щодо консолідаційних процесів.

З огляду на складну політичну та економічну ситуацію в країні від держави, зокрема Національного банку України, очікується проведення таких реформ, як до 2018 року завершити впровадження Базеля III та збільшити мінімальний регулятивний капітал банків із 120 до 500 млн. грн. до 2018 року та до 750 млн. грн. до 2020 року.

Сьогодні можна виділити декілька сфер, які є найбільш привабливими з точки зору здійснення операцій злиття і поглинань, особливо для іноземних інвесторів: фармацевтика, медицина, АПК, ІТ.

Україна як частина європейського ринку, могла б скористатися вигодами від багатомільярдних угод M&A у світі. Одна з необхідних умов для цього – функціональний вільний ринок. Шлях до формування цього ринку в Україні може бути визначений трьома пунктами, як чинна судова система, спрощення умов для ведення бізнесу, ліквідація корупційного впливу на діяльність бізнесу.

Інвестори з багатьох країн цікавляться українським ринком. Так, наприклад, Банк розвитку Китаю нещодавно оголосив про створення спільного підприємства та надання фінансової підтримки для ПАТ «Укртелеком». У другому півріччі 2015 року були оголошені угоди з боку фондів прямого інвестування, які мають американське коріння: Horizon Capital (придбання долі в Rozetka.ua, лідера інтернет-торгівлі в Україні), Acino, акціонерами якої є Avista Capital і Nordic Capital (придбання фармацевтичного виробника «Фарма Старт»), фонд Джорджа Сороса (придбання ІТ-аутсорсера Ciklum). Але більшість інвесторів займають обережну позицію.

Список використаних джерел

1. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. Д. Г. Лук'яненка та А. М. Поручника. — К.: КНЕУ, 2011. — 703 с.
2. Моросини П., Стеджер У. Управление комплексными слияниями: В помощь руководителю компании, использующей стратегии M&As / Пер. с англ. — Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2005. — 304 с.
3. Однороженко Т.В. Причины та мотиви процесу злиття та поглинання у банківському секторі // Вісник Хмельницького національного університету.— 2011.— №1. — с. 103–105.
4. Рой Л.В. История влияний и поглощений американских компаний // США. Канада: Экономика. Политика. Культура: Научный и общественно-политический журнал.— 2006.— №2(434). — С. 104–118.
5. Савчук С.В. Слияние и поглощение компаний в мировой практике (Анализ мотивов и результатов): канд. экон. наук: 08.00.14. — М., 2002. — 167 с.
6. Jensen, M.C. (1986). The Agency Costs of Free Cash Flow: Corporate Finance and Takeovers. *American Economic Review*, 76(2): с. 323–329.
7. Roll, R. (1986). The Hubris Hypothesis of Corporate Takeovers. *Journal of Business*, 59 (2, part1): с. 197–216.
8. Ищенко С.М. Оценка эффекта синергии как инструмента отбора перспективных сделок по слиянию и поглощению компаний / С.М. Ищенко // Вестник НГУ. Серия: Социально-экономические науки. — 2008. — Т. 8. — Вып. 2. - С. 98—102.
9. Гончарова О.М. Ринок злиттів та поглинань в сучасних умовах / О.М. Гончарова // Теоретичні та прикладні питання економіки. — 2012. — Т. 1. — Вип. 27. — с. 279—286.
10. Иванов Ю.В. Слияния, поглощения и разделения компаний: стратегия и тактика трансформации бизнеса. — М.: Альпина Паблишер, 2001. — 244 с.
11. Buffett, W.E. (1981). *Berkshire Hathaway Annual Report – Chairman's Letter*. NY: Berkshire Hathaway Annual Reports. Vol. 47.

12. Коупленд Т., Коллер Т., Муррин Дж. Стоимость компаний: оценка и управление. – М.: Олимп-Бизнес, 2004. – 576 с.
13. Lajoux Alexandra Reed. The art of M&A due diligence: navigating critical steps & uncovering crucial data [Text] / Alexandra Reed Lajoux, Charles Elson. — N.-Y. : McGraw-Hill, 2000. — 477 p.
14. Edwin L. Mergers and acquisitions: a step-by-step legal and practical guide [Text] / Edwin L., Miller Jr. — New Jersey : John Wiley & Sons, Inc., 2008. — P. 8—12.
15. McGrath M. Practical M&A execution and integration: a step by step guide to successful strategy, risk and integration management [Text] / Michael McGrath. — Chichester, West Sussex : John Wiley & Sons Ltd, 2011. — P. 30.
16. Данельян А. А. Корпорация и корпоративные конфликты / А. А. Данельян. – М.: Камерон, 2007. – 192 с.
17. Нечай В.О. Схеми недружнього поглинання (рейдерство)[Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=93> .
18. Круш П. В., Полищук С. В. Оцінка бізнесу: Навчальний посібник. — Київ: Центр навчальної літератури, 2004. — 264 с.
19. Карев В. П, Карев Д. В. Оценка бизнеса доходным подходом — констатация факта или прогнозное планирование // Вопросы оценки. — 2005. — № 1. — С. 15–26.
20. Асват Дамодаран Инвестиционная оценка. Инструменты и методы оценки любых активов. – М : Альпина Паблишер, 2014.
21. Рутгайзер В.М., Егоров О.В., Козлов Н.А. Методические рекомендации по оценке стоимости бизнеса с применением моделей Ольсона и Блэка-Шоулза. М.: Международная академия оценки и консалтинга, 2005.
22. Россоха В.В., Осетрова О.П. Світові тенденції корпоративного злиття і поглинання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua та досвід. – 2011. – №23. – С. 42 – 47.
23. Андрущенко І.Г. Ризики при злитті та поглинанні фінансових установ /

- I. Г. Андрущенко // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2011. – №5. – С. 39 – 47.
24. Institute for Mergers, Acquisitions and Alliances (ИМАО)[Електронний ресурс] – Режим доступу <https://imaa-institute.org/mergers-and-acquisitions-statistics/>
25. Курасов О. Класичні помилки та практика урегулювання конфліктів при злиттях і поглинаннях / О. Курасов // Фінансовий ринок України. – 2010. – №8. – С. 18 – 20.
26. Creating transformation through mergers & acquisitions [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.ey.com/gl/en/industries/financial-services/insurance/ey-mergers-and-acquisitions>.
27. Спад на світовому ринку злиття та поглинань продовжився / Українська правда. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.epravda.com.ua/news/2012/12/27/353022.
28. Табахарнюк М. Гра на мільйон: практика злиття та поглинань в Україні / М. Табахарнюк. – К.: «Український видавничий комплекс», 2012. – 302 с.
29. Родь Ю. В. Злиття та поглинання компаній як засіб корпоративної консолідації українського бізнесу / Ю. В. Родь, А. І. Савущик // Вісник економічної науки України. – 2009. – №2. – С. 122-125.
30. Яструбецька Л. С. Аналіз особливостей злиття та поглинання підприємств в Україні / Л. С. Яструбецька, М. М. Яремик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.7. – С. 239-245.
31. Свечкіна А. Л. Організаційно-правовий механізм злиття та поглинання в Україні / А. Л. Свечкіна, А. О. Коршенкова // Економіка та держава. – 2010. – №5. – С. 30-32.
32. Open for business: M&A in Ukraine [Електронний ресурс] – Режим доступу https://aequo.ua/content/news/files/aequo_open_for_business_ma_in_ukraine_2016_1461676791_ru.pdf
33. Здійснення угод М&А у сучасній Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.asterslaw.com/ua/news_media/publications/4570/.

34. M&A review full year 2015: Thomson Reuters [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hitc.com/en-gb/2016/01/06/ma-review-full-year-2015-thomson-reuters/>.
35. Особливості угоди між ПАТ «Укрсоцбанк» та ПАТ «Альфа-банк» [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://ru.ukrsotsbank.com/news/view/1362/>
36. Переваги від партнерства ПАТ «Альфа-банк» та ПАТ «Укрсоцбанк» [Електронний ресурс] – Режим доступу https://ru.ukrsotsbank.com/partnership_alfa/view/2/
37. Очікувані вигоди від угоди між ПАТ «Альфа-банк» та ПАТ «Укрсоцбанк» [Електронний ресурс] – Режим доступу https://ru.ukrsotsbank.com/benefits_partner/
38. Презентація для інвесторів Новоствореного банку «Альфа-банк+Укрсоцбанк» [Електронний ресурс] – Режим доступу https://alfabank.ua/storage/tbtree.node/2017/10/23/1508752205_investorpresentation-web-ruspdf.pdf
39. Фінансова звітність ПАТ «Альфа-банк» [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://alfabank.ua/ru/investor-relations>.
40. Фінансова звітність ПАТ «Укрсоцбанк» [Електронний ресурс] – Режим доступу https://ru.ukrsotsbank.com/ip_fininter/.
41. Закон України “Про акціонерні товариства” від 17.09.2008 р. (із змінами від 27.07.2017 №2435-17)
42. Пучко І. В. Тенденції та пріоритети розвитку злиттів і поглинань в умовах інституційних трансформацій / І. В. Пучко // Глобальні та національні проблеми економіки: Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського. – 2015. – №3. – С. 769-773.
43. Горовий Д. А. Розвиток ринку М&А в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fkd.org.ua/article/view/25093/22548>.

44. Коломійцева О. В. Мотиви та причини процесів злиття та поглинань підприємств / О. В. Коломійцева // Актуальні проблеми економіки . – 2012. – №6(132). – С. 142-149.
45. Яструбецька Л. С. Аналіз особливостей злиття та поглинання підприємств в Україні / Л. С. Яструбецька, М. М. Яремик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.7. – С. 239-245.
46. M&A review full year 2015: Thomson Reuters [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hitc.com/en-gb/2016/01/06/ma-review-full-year-2015-thomson-reuters/>.
47. Українські новини M&A news [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mergers.com.ua/ua/m-and-a-analysis/>.
48. Здійснення угод M&A у сучасній Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.asterslaw.com/ua/news_media/publications/4570/.
49. Кубах, Т. Г. Ринок злиття та поглинання: сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Т. Г. Кубах // Ефективна економіка. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=1151>.
50. Злиття та поглинання в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mergers.com.ua/>.
51. Єфименко А. П. Регулювання реорганізації акціонерних товариств у формі злиття та приєднання за законодавством України та Європейського Союзу / А. П. Єфименко // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія : Міжнародні відносини. — 2002. — Вип. 21. — С. 74—80.
52. The Deloitte M&A Index 2016: Opportunities amidst divergence.[Електронний ресурс] — Режим доступу <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/corporate-finance/deloitte-uk-m-and-a-index-q4-2015.pdf>
53. Офіційний сайт консалтингової компанії АТ Kearney [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.atkearney.com.
54. Офіційний сайт міжнародного дослідження бізнесу Грант Торнтон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.grantthornton.ua>.

55. Офіційний сайт консалтингової компанії The Boston Consulting Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bcg.com.
56. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>.
57. Білик О. Проблеми та перспективи проведення реорганізації як способу оздоровлення банківської системи України / О. Білик // Financial space. – 2015. – № 1 (17). – С. 25–32.
58. Васильчишин О. Злиття та поглинання в банківській системі України / О. Васильчишин // ScienceRise. – 2015. – № 6/3 (11). – С. 43–50.
59. Балянт Г. Ефективність злиття і поглинань банків / Г. Балянт // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 2. – Т. 1. – С. 7–9.
60. Шпигоцька Н. Аналіз ефективності угод злиття та поглинання в банківському секторі України / Н. Шпигоцька // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2013. – № 2 (18). – С. 173–181.
61. Індекс ринку злиття і поглинання у 2016 році компанії «Делойт» [Електронний ресурс] – Режим доступу.
62. Світовий ринок М&А активізувався, незважаючи на геополітичні виклики [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.ey.com/ua/uk/newsroom/news-releases/news-ey-new-deal-terrain-is-no-barrier-for-traditional-players-as-global-m-and-a-activity-remains-strong>
63. Виговська, Л. В Україні починається сезон банківського злиття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2010/11/15/216913/printable>.
64. Здійснення угод М&А у сучасній Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу https://www.asterslaw.com/news_pdf/eng/vvs_133.pdf.
65. Горбатюк Л.А. Ринок злиттів і поглинань у банківському секторі України: сучасний стан і перспективи розвитку / Л.А. Горбатюк // Бізнес Інформ. – 2014. – № 5. – С. 352–357.
66. Кубліков В.К. Основні тенденції злиттів і поглинань корпора-

цій в країнах з транзитивною економікою на прикладі України / В.К. Кубліков, О.В. Тарасова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 2(2). – С. 108–113.

67. Горовий Д.А. Розвиток ринку М&А в Україні / Д.А. Горовий // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2013. – Вип. 1. – С. 183–190.

68. Пучко І.В. Тенденції та пріоритети розвитку злиттів і поглинань в умовах інституційних трансформацій / І.В. Пучко // Глобальні та національні проблеми економіки Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського. – 2015. – № 3. – С. 769–773.

69. Андрюшкіна М.І. Злиття та поглинання: українські реалії / М.І. Андрюшкіна // Наукове товариство Івана Кушніра [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=40746>

70. Очимовська Т. Злиття та поглинання-2013 / Т. Очимовська // Коментарі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ua.comments.ua/money/216989-zlittya-ta-poglinannya-2013.html>

71. Кубах Т.Г. Ринок злиття та поглинання: сучасний стан та перспективи розвитку / Т.Г. Кубах// Ефективна економіка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1151>